

Secundo, objicit Georgius Cassander apud Joannem a Lovanio (nam librum ipsum Georgii non vidi) sancti Patres tribuunt peculiarem effectum sanguini Domini, qui ex calice sumitur. Sic enim Ambrosius loquitur lib. v. de Sacramentis, cap. 3. : « Quotiescumque bibis, remissionem accipis peccatorum, et inebriaris spiritu ». Et Cyprianus lib. i. epist. 2. : « Quomodo docemus, aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militari, Christi sanguinem denegamus? »

Respondeo: Sancti Patres non tribuunt peculiarem effectum sanguini Domini, ut distinguitur contra corpus ejusdem Domini, sed simpliciter tribuunt effectum quemdam sanguini Domini, quia vere illi convenit, sed non negant eundem convenire etiam corpori Domini, quemadmodum saepe multa tribuuntur Deo Patri, vel Filio, et tamen non negantur ea, de Spiritu sancto, licet non exprimitur tunc Spiritus sanctus. Hoc autem esse verum patet, quia idem auctores in aliis locis eosdem effectus tribuunt corpori Domini. Ambrosius enim qui lib. v. cap. 3. tribuit sanguini remissionem peccatorum, idem lib. iv. cap. 5. sic ait : « Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum ». Et Cyprianus in illa ipsa epistola, ubi dicit, Martyres futuros confirmari, atque armari debere potu sanguinis Domini; ibidem dicit muniri debere protectione corporis Domini. Ipse quoque Apostolus cum de fructu passionis Domini loquitur, nunc tribuit omnia corpori, nunc sanguini, ut patet Coloss. 1. : *Pacificus, inquit, per sanguinem crucis ejus. Et infra: Reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem* (1). Adde quod Patres non tribuunt illum effectum speciebus vini, sed ipsi Dominico sanguini: sanguinem autem accipiunt, qui sub una specie communicant, licet vini speciem non accipiant.

Tertio, objicit idem argumenta quaedam Ruard, qui ea proposuit, non ut probaret sententiam adversariorum, sed ut rei difficultatem ostenderet. Si igitur hoc argumentum tertium. Alius est effectus cibi, alius potus; cibus enim famem sedat, potus sitim extinguit. Sed Eucharistia sub specie panis est cibus, sub specie vini est potus; igitur Eucharistia sub utraque specie plures effectus producit quam sub una.

(1) Coloss. I, 20 et 22.

Respondeo, alius est effectus cibi, qui solum est cibus; et alius potus, qui solum est potus. At non alius effectus est cibi, et potus, quando uterque continet utrumque, qualis est in rebus corporalibus lae, quo infantes nutriuntur: est enim ille potus cibalis, qui et sitim, et famem sedat: et panis vino, vel aqua maceratus, qui est cibus quidem, sed potum continens. Talis igitur est cibus, et potus animarum, ut supra demonstravimus: una enim, et eadem res, sive detur sub specie panis, sive sub specie vini, sive utriusque, et famem, et sitim animae sedat. Nec ulla differentia cerni potest, nisi in symbolis externis, quibus per quamdam similitudinem effectus et proprietates alimentis spiritualis explicantur.

Quartum argumentum. Eucharistia sub specie panis, Sacramentum est; ergo gratiam confert. Vel igitur superaddita sumptio calicis gratiam auget, vel non auget. Si primam, ergo major fructus capitur ex duplici specie, quam ex una. Si secundam, ergo verum Sacramentum non confert gratiam: ergo frustra sumitur a Sacerdotibus.

Respondeo: Idem argumentum fieri posset de duabus particulis consecrati panis, et de duobus haustibus vini consecrati, ut supra diximus: ex quo perspicuum est, hoc argumentum de duplici specie non concludere. Dico igitur sumptionem Eucharistiae sub specie panis gratiam conferre, sed eam gratiam in sumptionem utriusque speciei, ut in unam causam esse referendam, quandoquidem ad unam refectionem utraque species confert. Quocirca Eucharistia sub specie vini, quae paulo post sumitur, non novam aliquam gratiam tribuit, nisi forte majori aliquo ardore spiritus percipiatur.

Posset etiam dici, Eucharistiam sub specie panis non conferre gratiam, nisi tota sumptione Eucharistiae absoluta. Et quia cum sequitur utraque species, non censetur absoluta sumptio, nisi cum sumpta est utraque species; ideo Eucharistiam sub specie panis conferre quidem gratiam, sed non ante sumptionem alterius speciei. Tunc autem utraque simul gratiam conferre, sed eandem quam sola contulisset una species, si sola sumpta fuisset; sicut etiam in Baptismo, cum adhibetur trina mersio, non datur gratia, nisi ubi omnes tres absolvuntur, cum tamen post primam detur cum adhibetur una sola.

Neque ideo frustra, aut inutiliter sumitur a Sacerdotibus utraque species: non enim est inutile id quod aliquid facit, licet etiam sine eo id fieri potuisset. Id quod manifeste patet in miraculis Domini. Dominus enim aliquando sola voluntate operabatur miracula, ut cum aquam in vinum convertit: aliquando voluntate et verbo, ut cum Lazarum excitavit; aliquando voluntate, verbo, et tactu, ut cum excitavit puellam mortuam; aliquando voluntate, verbo, tactu, et alio instrumento, ut spulo, ut cum caecum illuminavit, et alibi surdum, et mutum curavit. In his omnibus nihil erat inutile, et superfluum, quia omnia operabatur, et tamen non erant omnia necessaria, neque majorem effectum producebant omnia simul, quam unum, aut duo, tantum. Non enim melius revixit puella, quem Lazarus, etiamsi illum, et voce appellavit, et manu apprehendit; Lazarum autem solum vocavit. Præterea sacerdotes, non solum non inutiliter sumunt utramque speciem, quia utraque species, ut dici, operatur, sed etiam quia ea sumptio, licet non sit necessaria ex parte sumentis, est tamen necessaria ex parte Sacramenti. Nam quia Sacramentum sub duplici specie institutum est, utraque species necessario ab aliquibus sumenda est; sed non necessario ab omnibus. Sed maxime omnium, ut supra diximus, necessaria est utriusque speciei sumptio ob sacrificii perfectionem.

Quintum argumentum est. Eucharistia sub specie vini instrumentum est conferendæ gratiæ, distinctum ab Eucharistia sub specie panis; ergo diversam, ac distinctam gratiam operatur. Consequencia notissima est. Nam idem Deus per diversa Sacramenta diversam gratiam confert; quia utitur instrumentis diversis. Antecedens probatur; nam in Eucharistia sub specie panis instrumentum conferendæ gratiæ est solum corpus Domini, non autem sanguis, aut anima; in Eucharistia autem sub specie vini instrumentum est solum sanguis Domini, non autem corpus, aut anima. Id quod si forte negetur, ita probabitur: in specie panis solum corpus Domini est vi consecrationis, reliqua per concomitantiam, et plane per accidens, quod ad Sacramentum pertinet; ergo solum corpus Domini est instrumentum conferendæ gratiæ in Eucharistia sub specie panis. Illud enim solum est instrumentum, quod per se ad Sacramentum pertinet; anima autem et

sanguis, licet non per accidens, sed per se convenienter humano corpori viventi, tamen corpori, ut est in specie panis, non nisi per accidens. Nam si triduo mortis Domini Eucharistiam Apostolus aliquis consecrasset, ea certe solum corpus sine anima, et sanguine habuisset, et tamen ejusdem virtutis fuisset, atque modo est.

Respondeo, corpus et sanguinem Domini etiam præcise sumpta non esse duo instrumenta formaliter, sed unum. Instrumenta enim formaliter differunt per diversam virtutem operativam: eadem enim virtus operativa est tam in corpore, quam in sanguine, sicut eadem erat in verbis, et in tactu, vel etiam in luto, et spulo, cum Dominus illuminabat caecos. Et ideo, idem effectus sequebatur ut verbis, et tactu, et ex verbis, tactu, et luto. Esse autem eandem virtutem in corpore, et sanguine ex eo patet, quod Scriptura tribuit utrique eosdem effectus, Coloss. 1. et alibi; et utrumque omnem suam vim habet ex conjunctione ad divinitatem. Corpus enim ideo operatur, quia est corpus Filii Dei. Fallsum enim est, quod in argumento assumitur, divinitatem per accidens esse in Sacramento. Nam etiamsi panis non convertitur in divinitatem, sed in solum corpus, et ideo divinitas est ibi per concomitantiam, tamen convertitur in corpus non quodcumque, sed Filii Dei: dixit enim Dominus: *Hoc est corpus meum*. Quare vi verborum est in specie panis corpus non quodlibet, sed Filii Dei, et proinde corpus subsistens divina Verbi subsistentia, et consequenter unitum divinitati. Unde Cyrillus lib. iv. in Joannem, cap. 23. dicit, corpus Christi (de Eucharistia loquens) vivificare, quia non est corpus cuiusvis hominis, sed vitæ auctoris, et in quo habitat divinitatis plenitudo.

CAPUT XXV.

Non pugare cum divinis litteris, seu cum Christi mandato Communionem sub una specie, probatur variis rationibus.

Quarta jam sequitur questio: Utrum divino mandato præcipiatur omnibus Communionem sub utraque specie. Jam enim ostendimus ex natura rei nullam esse talem obligationem, ideoque querendum superest,

utrum saltem præcepto divino positivo ejusmodi obligatio in Ecclesia sit. Quamvis autem Lutherus permissionem potius divinam, quam legem cogentem in pluribus locis agnoscat, ut supra citavimus; tamen Joan. Calvinus lib. iv. Institut. cap. 17. § 47: « Edictum, inquit, æterni Dei est, ut omnes bibant ». Et Kemnitius initio disputationis de utraque specie, omnino contendit mandato Domini teneri omnes ad utramque speciem sumendam.

Porro in hac questione adversariorum est probare, nostrum respondere: nos enim negamus, illi asserunt; probare autem illi incumbit, qui affirmat, non ei, qui negat. Ut tamen accuratior, ac plenior disputatio sit, primum afferemus varias rationes, quibus omnino credibile fiat, nullum præceptum a Christo datum de utraque sumenda specie. Deinde respondebimus ad omnia argumenta, quæ illi proferunt.

Quod igitur ad primum attinet. Prima ratio sumitur ex figuris. Pleraque figuræ Eucharistiæ manducationem sub una specie significant. Non est igitur ullo modo probabile, Christum imperatorum fuisse sumptionem utriusque speciei: figuratum enim figuræ respondere debet. Unde Evangelistæ passim, cum describunt acta Christi, addunt (ut Scriptura impletur). Joan. xix, notat S. Joannes ideo Deum non permisisse ut frangerentur crura Domino crucifixo, quia præcesserat illa figura agni paschalis, cujus ossa confringi non poterant. Et Apostolus I Corinth. x: *Omnia, inquit, contingebant illis in figura* (1).

Prima figura fuit ligni vitæ in medio paradisi Genes. ii. et iii. quod Sacramenti Eucharistiæ figuram fuisse docet Paschasius lib. de corpore Domini, cap. 7. Constat autem nullum fuisse potum illi arbori adjunctum. Secunda fuit agni paschalis, Exod. xii. quæ notissima est.

Neque obstat Kemnitii responsio, qui vult utriusque speciei figuram præcessisse in agno paschali, quia et caro manducabatur, et sanguis in postibus aspergebatur; asperisionem autem sanguinis potum calicis significasse probat ex Gregorio homil. 22. Hæc, inquam, responsio non valet. Nam Gregorius ponit duas explicationes. Unam minus probabilem et particularem, quod per sanguinem in postibus aspersum significetur po-

tus sanguinis Domini. Nec tamen dicit potum sanguinis sub specie vini; de quo nos agimus, sed potum sanguinis absolute, ut pro Eucharistia accipitur: non enim distinguit eo loco Gregorius duas species. Deinde ponit alteram communem, quod per sanguinem in postibus significetur signum crucis in fronte, ut exponit etiam Augustinus lib. xii, contra Faustum, cap. 30. Hieronymus in cap. lxxvi. Isaia, Cyprianus in tractatu contra Demetrianum, et Isidorus in cap. xii. Exod. Et hæc sine dubio est vera: sanguis enim ille non potest referri ad potum, cum nec hiberetur, nec daretur hominibus, et prius linirentur ex eo postes, quam agnus manducaretur.

Tertia figura est manna, Exod. xvi. Quarta, panes propositionis, Exod. xxv. in quibus nullus admiscebatur potus. Quinta denique erat participatio sacrificiorum. Nam etiamsi in sacrificiis esset caro, et sanguis, et etiam libamina multa, ut patet ex eodem cap. xxv. Exod. tamen sola caro manducabatur, sanguis et libamina effundebantur Deo. Unde I Corinth. x. inquit Apostolus: *Qui manducant hostias, participes sunt altaris*; neque addidit quidquam de potu, quia non consueverant Hebræi habere vinum libaminum.

Dices, ex ista figura colligitur non debere Sacerdotes bibere calicem Domini in altari, quandoquidem nec Sacerdotes Testamenti veteris bibebant libamina Deo oblata, sed solum victimas comedeabant.

Respondeo: Quod Sacerdotes nunc faciunt, dum manducant, et bibunt sub specie panis et vini, corpus et sanguinem Domini, non respondet manducationi victimarum, sed consumptioni per ignem. Est enim Eucharistia aliquo modo holocaustum; aliquo modo hostia pacifica, aliquo modo hostia pro peccato. Et quia inholocausto omnia consumebantur, et victimæ, et libamina, ideo etiam nunc a Sacerdote, cujus est consumere holocaustum, omnia sumuntur. A populo autem, qui solum participat de sacrificio, satis est manducari carnes agni immaculati.

Dices secundo: Etiamsi in istis figuris commendetur Communio sub specie cibi tantum, sunt tamen aliæ, in quibus commendatur sub utraque. Ut Genes. xiv. ubi Melchisedech, obtulit panem, et vinum, et utrumque dedit sumendum Abraham, et iis, qui eum sequebantur, et I Corinth. x. ubi

dicuntur Hebræi manducasse cibum spiritualem, et bibisse potum spiritualem: quem locum Kemnitius magni facit.

Respondeo, non contendimus nos pro necessitate unius speciei, sicut adversarii pro necessitate duarum, et ideo contra nos non est, si aliqua figura pro duabus speciebus inveniantur, sed plane contra adversarios facit, si inveniantur aliquæ, ut revera inveniantur plurimæ, pro una specie. Deinde non constat, an Melchisedech dederit panem, et vinum comedendum Abraham, an solum Deo obtulerit. Scriptura enim id aperte non dicit. Quod enim I eo obtulerit, patet ex sequentibus verbis: *Erat enim Sacerdos Dei altissimi*, quod autem dederit manducandum, ex nullo verbo colligitur. De potu autem spirituali, id est, de aqua ex petra jam supra diximus, figuram illam favere uni speciei. Aqua enim cum data est populo in signum spiritualis potus, sola data est sine ullius cibi spiritualis adjunctione: quomodo etiam sanguis, et aqua, quæ ex latere Domini fluxerunt, duo Sacramenta significant, Baptismum, et Eucharistiam, teste Augustino, et Theophylacto in cap. xix. Joan. ubi sub una tantum specie Eucharistia designatur, ut intelligamus unam sufficere.

Secunda ratio sumitur ex doctrina, et exemplo Christi. Dominus enim cum Joan. vi. de fructu Eucharistiæ loquitur, non semel, sed quater unam speciem sufficere docet ad salutem: *Qui manducat me, vivet propter me. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Hic est panis de celo descendens, ut si quis ex eo manducet, non moriatur* (1). Non ergo fieri potest, ut idem Dominus mandaverit utramque speciem sumendam, tamquam necessariam ad salutem. Esse autem hoc caput Joan. de Sacramento intelligendum, supra ostendimus in prima controversia de Eucharistia.

Rursus exemplo suo Dominus idem comprobavit. Primum Joan. vi. ubi multiplicavit panes, et inde saturavit turbam, remanentibus duodecim cophinis: nec ullum potum multiplicavit, neque dedit. Deinde Luce cap. xxiv. cum in Emmaus in coena cum duobus discipulis accepit panem, benedixit, fregit, dedit eis, etc.

De hoc loco duæ sunt Catholicorum sententiæ. Prima est Joan. a Lovanio, et aliorum,

qui contendunt Sacramentum Eucharistiæ datum fuisse a Christo duobus discipulis, et adducunt in hanc sententiam Augustinum lib. iii. de consensu Evangel. cap. 25. Auctorem operis imperfecti in Matth. homil. 17. Bedam, et Theophylactum in eum locum Luca. Hieronymum in Epitaphio Paulæ, et Isichium lib. ii. in Leviticum, cap. 9.

Alia sententia est. Cornelii Jansenii in expositione hujus loci, qui docet, panem a Domino benedictum in Emmaus, non fuisse quidem Eucharistiæ, voluisse Dominum hoc exemplo demonstrare fructum, et utilitatem Eucharistiæ in una specie: quare ex hoc loco non minus probari usum unius speciei, quam ex multiplicatione panum, Joan. vi. Id autem probat, tum ex Augustino, Beda, et Theophylacto locis citatis, qui hoc tantum docere videri possunt, nempe fuisse in illa panis benedictione mysterium quoddam, quo significaretur utilitas Eucharistiæ, quomodo etiam loquitur Innocentius III. lib. vi. de myst. Missæ, cap. 7. et 9. tum etiam ex ipso textu, nam fuisse hic aliquod mysterium, patet partim ex benedictione, quam non legitur Dominus adhibuisse, nisi ad aliquid mirabile operandum; partim ex effectu, nam per illum panem illuminati sunt.

Quamcumque autem sententiam ex his duabus amplectamur, ostendit hoc exemplum Christi, eam esse utilitatem Eucharistiæ in una specie, ut minime sit existimandum, fuisse imperatum omnibus illius usum in specie utraque.

Sed occurrit hoc loco Philippus Melancthon in Apologia Confessionis Augustanæ, in articulo de utraque specie, ubi fatetur hoc exemplum ad Eucharistiam pertinere, sed dicit, non colligi ex eo usum unius speciei, quoniam in fractione panis per figuram intellectio significatur totum Sacramentum cum utraque specie. At facile in refelli potest; historia enim Evangelica ita conjungit distributionem panis benedicti cum Domino recessu; ut nullum relinquat locum benedicendo, vel distribuendo calici. Sic enim loquitur: *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, et benedixit, ac fregit, et porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, et cognoverunt eum, et ipse evanuit ex oculis eorum* (2).

Instat Kemnitius, et probat ex Augustino tract. 2. in epist. Joannis, Christum dedisse

(1) I Cor. X, 41.

(1) Joan. VI, 58, 59, 52, 50. — (2) Luc. XXIV, 30 et 31.

duobus discipulis utramque speciem. Sic enim Augustinus loquitur: «Et vere, qui non sibi iudicium manducat, et bibit, in fractione panis Christum agnoscit». At argumentum est nimis longe petitum. Non enim Augustinus dicit, Christum dedisse utramque speciem, sed dicit in fractione panis Christum agnoscere, ut illis discipulis contigit in Emmaus; sed addit hunc fructum eos tantum consequi, qui nunc indigne sumunt, et allegat verba Pauli, seu alludit ad illa, ubi legitur, I. Cor. xi. eos, qui indigne manducant, et bibunt, iudicium sibi manducare, et bibere; quod verissimum est, sive una species, sive utraque sumatur indigne.

Denique addit Kemnitius, Christum non addidisse: *Hoc facile*, cum panem benedictum in Emmaus dedit; ergo non tenemur eum in hoc imitari, si unam tantum speciem dedit. Sed neque nos dicimus teneri; sed tantum probamus hoc exemplo licere, et utile esse communicare sub una.

Tertia ratio sumitur ex doctrina, et usu Apostolorum. Nam Actor. ii. ita describitur communicatio Eucharistiae: *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis, et orationibus* (1). Quo loco negari non potest, quin agatur de Eucharistia, tum quod conjungatur fractio panis cum doctrina, et oratione, tum etiam quod vituperatio potius quam laus fuisset de fidelibus commemorare, perseverantes eos fuisse in prandis, et cenis corporalibus. Denique id fatetur Lutherus in sermone de Eucharistia, et Calvinus lib. iv. Instit. cap. 17 § 33.

Neque Kemnitius negat ita hunc locum a veteribus explicatum; sed respondet per fractionem panis intelligi etiam calicem, per figuram videlicet intellectiois, qua ex parte significamus solum. Id vero probat, quia Apostoli aliqui sub una specie consecrassent, quod ne Catholici quidem admitterent. At hec ejus ratio nihil concludit. Non enim Lucas describit, quid Apostoli, sed quid populi facerent, cum dicit, eos perseverantes fuisse in doctrina Apostolorum, et communicatione fractionis panis, et oratione. Apostoli igitur in utraque specie Eucharistiam consecrabant, sed populi in una specie ministrabant.

Quod etiam ex eo confirmatur, quia plurimi in Hierusalem Christiani erant, qui in

illis initiis servabant legalia Moysis, Apostolis permittentibus, ut patet ex cap. xxi. Actorum; et ex iis nonnulli usque ad certam tempus Nazaraei erant, non bibentes vinum, nec radentes capita, usque ad finem dierum voti sui. Hos autem neque credibile est contra votum suum bibisse de calice Domini; neque probabile est abstinuisse omnino a Communione, cum Lucas dicat, omnes perseverantes fuisse, in doctrina, et communicatione fractionis panis. Quare probabilissima conjectura est, ideo Lucam solum meminisse fractionis panis, quod ab ea sola specie nulli abstinerent. Unde etiam beatus Paulus I. Corinth. x. non sine causa de calice dicit: *Calix benedictionis, cui benediximus; de pane autem: Panis quem frangimus*. Calix enim semper benediebatur, sed non semper distribuatur. Unde etiam paulo infra dicit: *Unus panis, et unum corpus sumus, qui de uno pane participamus* (2).

Et miranda est sane Kemnitii sapientia, qui cum ubique vulgatam editionem commendat, hoc loco eam diligenter defendit. Scribit enim in sua disputatione pag. 600. in vulgata editione, quam Tridentinum Concilium nullo pretextu rejici posse decrevit, haberi I. Cor. x.: *Unus panis, et unum corpus sumus, qui de uno pane, et de uno calice participamus*. Sed Concilium Tridentinum non statuit recipiendam esse quamlibet lectionem vulgatam editionis, sed eam, quam constat esse lectionem vulgatam editionis, alioqui non jussisset idem Concilium vulgatam editionem quam emendatissime imprimi. Porro illud (*et ex uno calice*) non habetur in Bibliis correctioribus vulgatæ editionis, sed solum in paucis quibusdam minus emendatis; in Græcis autem nullis habetur.

Quarta ratio sumitur ex testimonio veteris Ecclesie, que cum vera Ecclesia fuerit, sine dubio contra expressum Christi mandatum nihil egisset. Tribus autem modis veteris Ecclesie testatur Communionem sub una specie esse licitam. Primo, quia nunquam eam reprehendit, aut damnavit, cum tamen non ignoraret eam saltem apud aliquos in usu fuisse. Nam (ut alia interim omittam) Manichei nunquam communicabant, nisi sub specie panis, ut Leo I. testatur serm. 4. de Quadragesima: arbitrabantur enim illi vitium esse fel draconis. Et præterea negabant Christi veram mortem: et ideo nec vinum;

nec sub specie vini sanguinem Domini unquam sumebant. Et tamen nec Epiphanius, nec Augustinus, nec alii, qui de erroribus Manicheorum scriperunt, notarunt errorem illum, quod contra Domini mandatum sub una tantum specie Eucharistiam sumerent.

Deinde, testimonium Ecclesie veteris haberi potest ex duobus illustribus exemplis hæreticarum fraudum. Scribit Sozomenus lib. viii. Histor. cap. v. et Nicephorus lib. xiii. cap. vii. Feminam quandam hæreticam Macedonianam, cum vellet tegere suam hæresin, et se Catholicam simulare; accepisse in manibus Chrysostomo sacris operante, panem Eucharistiae, tanquam paulo post illum manducaturam; sed clam dedidisse illum ancillæ, et ab ea sumpsisse panem profanum, quem ex domo afferri jusserat, ut illum palam comederet loco Eucharistiae: sed cum panem continuo in lapidem esse conversum. Ex hoc facto intelligimus, morem fuisse, ut acciperent, qui vellet, Eucharistiam sub una tantum specie. Nam si omnes coacti fuissent bibere de calice Domini, mulier illa nullo modo simulare potuisset: non enim pro calice Domini aliquid aliud sumere potuisset; siquidem calix non dabatur in manus, sed manu Diaconi admovebatur ori communicantium.

Alterum exemplum est apud Leonem serm. 4. de Quadragesima, ubi S. Leo dicit, Manichæos, ut hæresin suam tegerent, panem Eucharistiae sumere solitos esse cum Catholicis, non tamen calicem bibere. Si autem Romæ non fuisset, libera Communionis sub utraque specie, sed omnes semper sumere debuissent sub utraque, non potuissent illo modo Manichæi latere, qui sanguinem Domini nunquam sumebant. Unde sanctus Leo non jubet observari eos, qui aliquando sumebant, aliquando non sumebant, sed qui nunquam omnino sumebant sanguinem: illud enim eo tempore pro signo Manichæismi haberi potuit. Tertio, ex variis ritibus, ex quibus aperte colligitur usus unius speciei: non enim vetus Ecclesia, que adversariorum testimonio vera Ecclesia erat, contra Dei mandatum tam aperte pugnavit. Sunt autem hi ritus, asservatio Sacramenti, communicatio domestica, communicatio infantium, communicatio ægrotorum, communicatio laica, communicatio ex presanctificatis.

Ac primum asservari solitum Sacramentum Eucharistiae fuisse, supra probavimus multis Patrum et Conciliorum testimoniis.

Quod autem solum sub una specie asservarent, et præinde sub una specie sumerent, patet, quia aliquando ad longissimum tempus asservabatur. Meminit enim Sophronius in Prælo spirituali. c. 79. aliquando per annum integrum servatum fuisse; imo Græci ad hunc diem servant per integrum annum. Non autem posset vinum in parva quantitate tamdiu conservari, quin accesseret, et corrumpetur. Præterea qui meminerunt asservationis, ut Cyprianus in serm. de lapsis, et Ambrosius in orat. de obitu Satyri, et Sophronius jam citatus, solius speciei panis meminerunt, quam involutam orario, vel lintea dicunt.

Kemnitius contra hunc ritum objicit, quod Gregorius Nazianzenus dicat, Gorgonium reversasse symbola corporis, et sanguinis; et quod Ambrosius dum de Satyro loquitur, meminerit haustionis, et fusionis in viscera, que ad potum potius, quam ad cibum pertinent.

Sed facile est illa refellere. Nam Gregorius sub disjunctione loquitur, ac dicit, Gorgonium recondidisse quidpiam signorum corporis, aut sanguinis Domini; et loqui eum de specie panis, non vini, satis colligitur ex communi usu illius temporis. Quod autem de Ambrosio Kemnitius dicit, est omnino ridiculum. Nam Ambrosius loquitur de haustu, et transfusione ad viscera illius speciei, quam involutam in orario Satyri habebat. Quis autem ambigat, quid illud fuerit? Neque vox hauriendi, vel transfundendi, ita ad potum pertinet, ut non etiam ad cibum referri possit, quando aliquid integrum sumitur. Ambrosius autem eo modo loquendi utitur, quia loquebatur de re signata, potius quam de signo: res autem signata integra hauritur.

Secundus ritus erat Ecclesie antiquæ, ut Eucharistiam domum deferrent, et ibi tempore opportuno sumerent, et uod certissimum est ex Tertulliano lib. ii. ad uxorem, Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum non præci ab initio, Cypriano serm. de lapsis, Basilio in epist. ad Casariam Patritiam, Hieronymo in Apologia pro libris in Jovinianum, et ex aliis. Domi autem sub una tantum specie Christianos communicare solitos perspicuum est, tum ex eo, quod sola species panis dabatur in manus fidelium, sanguis autem dabatur ex calice bibendus, ut Cyrillus demonstrat Cathæch. 5. mystagog. tum etiam quia non erant in domibus laicorum ulli calices sacri, seu vasa, quibus contineri posset sanguis Domini, ut clarissime patet ex Apologia secunda Athanasii contra Arianos.

(1) Act. II, 42. — (2) I. Cor. X, 16 et 17.

Hoc loco fatetur Kemnitius in domibus privatis usum fuisse unius tantum speciei; sed dicit, illos eosdem qui domi sumebant sub specie panis, in Ecclesia prius sumpsisse sub specie vini; et proinde sub utraque specie per intervalla temporum. Deinde addit se non disputare de eo, quod fiebat in privatis domibus, sed de eo, quod fiebat in publica Coenae administratione.

Sed haec solutio cum ipso suo auctore pugnat. Nam si in Ecclesia in publica Coenae administratione sumebant panis speciem, sed eam servabant deferendam in domum, et alio tempore manducandam, solam autem speciem vini, quam deferre non poterant, in Ecclesia bibebant: ergo in Ecclesia non communicabant, nisi sub una specie, nimirum vini. Non enim communicare est sumere in manibus Eucharistiam, sed manducare, et bibere.

Est praeterea advertendum, haustum sanguinis in Ecclesia, et manducationem corporis Domini in privatis aedibus, non potuisse haberi pro una Communione, sed necessario fatendum esse fuisse diversas Communiones, et utramque sub altera tantum specie, neutram sub utraque. Nam diversis diebus sumebantur illae species, non autem eodem die: ideo enim domum deferrebant, ut possent sequentibus diebus communicare, etiamsi templum non adirent. Unde Hieronymus in Apologia pro libris contra Jovinianum scribit, illis diebus consuevisse quosdam domi corpus Domini sumere, quibus ob actum conjugale patratum non audebant ingredi Ecclesiam.

Noque obstat, quod illa consuetudo deferendae Eucharistiae in privatas aedes, fuerit postea abrogata: abrogata enim fuit ob irreverentiam, qua tantum Sacramentum afficiebatur, non autem quod Communio sub una specie non sit licita.

Tertius ritus erat, communicatio infantum. Communicabant enim veteres aliquando infantes, sed sub una tantum specie, nimirum instillando in os eorum aliquid sanguinis Domini, ut patet tum ex Cyrpiano in serm. de lapsis, tum ex manifesta ratione, quia non possunt infantes cibum aliquem solidum sumere.

Quartus erat, communicatio aegrotorum, quae ut plurimum fiebat sub una tantum specie. Scribit Eusebius lib. vi. hist. cap. 36 ex epist. Dionysii Alexandrini, presbyterum disce puero particulam Eucharistiae deferen-

dam Serapioni seni aegroti, ac jussisse, ut eam prius madefaceret, quam seni porrigeret. Cum enim servarent longo tempore Eucharistiam pro aegrotis, necessario fiebat, ut duresceret species illa panis, ita ut non facile deglutiri posset, praesertim a valde debilitatis. Paulinus in vita S. Ambrosii scribit, eum paulo ante mortem ab Honorato Episcopo Vercellensi, sub una specie Eucharistiam accepisse: dicit enim, corpore Domini sumpto, ubi illud deglutiverat, continuo animam Deo reddidisse. Amphilocheus in vita S. Basilii scribit, eum in morte Eucharistiam accepisse in sola specie panis, quam longo tempore asservaverat. Denique Amalaricus de offic. Eccles. lib. iii. cap. 35. et Micrologus de rebus Ecclesiasticis. caput 17. testantur, ex antiqua consuetudine in Missa tres partes hostiae consecratae fieri solere, ut una cum sanguine misceretur, altera sumeretur a Sacerdote ante sanguinis sumpcionem, tertia servaretur pro aegrotis, quae viaticum morientium dicebatur.

Quintus ritus erat, usus Communionis laicae, quae in poenam gravis alicujus delicti olim dabatur clericis, ablata eis communiōne clericali. Est autem hujus Communionis laicae crebra mentio in decretis antiquissimorum Pontificum et Conciliorum. Vide Felicem III, qui sedit ante annos mille, et centum, epist. 1. cap. 2. et Siricium Papam Felice III antiquiorem annis circiter centum, in epist. 1. cap. 11. Concilium praeterea Elibertinum ante Siricii tempora celebratum, canon. 76. et Sardicense, cap. 2. et Agathense, cap. 2. 3. et 50.

Sed hoc argumentum ridet Philippus, et Kemnitius, ac mirantur insectiam, vel impudentiam Papistarum. Philippus in Apologia Confess. August. dicit Communionem laicam diciam esse Communionem laicorum, non quod esset sub una specie tantum, sed quod esset eorum, qui non consecrabant: et hanc fuisse poenam olim Sacerdotibus infligi solitam, ut privati ministerio consecrandi Eucharistiam, contenti essent sola manducatione.

At si res ita se haberet, ut Philippus dicit, haec poena non fuisset inflicta Diaconis, aliisque inferioribus Clericis, ad quorum ministerium nunquam spectavit Eucharistiam consecrari, sed solum Presbyteris, et Episcopis. Decreta autem supra citata fere omnia de Diaconis loquuntur, et aliis Clericis inferioribus. Falsa est igitur Philippi interpretatio. Kemnitius loco supra notato pag. 667. et

668 dicit, Communionem laicam fuisse, quam sumebant Clerici inter laicos, id est, in loco templi inferiore, et post clericos; ita ut Communio laica distinguatur a clericali solum tempore, et loco, quod videlicet Clerici prius, laici posteriores; Clerici intra sacramium, laici extra eum locum communicarent.

Sed neque haec est vera expositio. Nam Felix Papa III loco citato, jubet ob delicta quaedam, Clericis, non dari, nisi in morte Communionem laicam. Et Concilium Sardicense, cap. 2. ne in morte quidem laicam Communionem dari permittit ob crimina quaedam graviora. In morte autem cum datur Communio soli aegroti, idque in privato cubiculo, nulla distinctio notari potest loci, aut temporis inter Clericos, et laicos. Laica igitur Communio dicitur ea, quae laicis permittebatur tangenda, et etiam deferenda si vellent. Sola autem species panis dabatur in manus: ex calice autem bibebant, qui volebant, in Ecclesia, sed non licebat laicis calicem tangere, nedum secum deferre. Vide Cyrillum Hierosolymitanum Catechesi 5. mystagog. extrema, ubi describit modum communicandi. Eadem Communicatio dicitur etiam peregrina in Concilio Agathensi, cap. 2. et 5. ex eo fortasse, quod olim mitteretur peregrinis adventantibus, in signum communionis, et pacis. Poena igitur inflicta Clericis, erat, quod communicantibus aliis Clericis sub utraque specie, ipsi prohiberentur a calice Domini, et ogerentur unam tantum speciem sumere.

Sextus ritus erat, Communio presanctificatorum, cujus usus apud Graecos erat in tota Quadragesima, excepto die Dominico, et Sabato; in Latina Ecclesia iste usus fuit, et adhuc manet feria 6. hebdomadae sanctae. Nam eo die non fit consecratio, et ipse etiam Sacerdos in publica actione communicat sub una specie. Hujus consuetudinis, quod ad Graecos attinet, meminit Laodicenum Concilium can. 49. et Concilium Trullanum can. 32. Quod attinet ad Latinos, meminit Innocentius I, in epist. 1. cap. 4. liber Sacramentorum S. Gregorii in officio Parasceves, Ordo Romanus antiquus in officio ejusdem diei, Rabanus lib. ii. de Institut. Clericorum, cap. 37. et Micrologus in lib. de Ecclesiasticis observationibus, cap. 49.

Quod in Parasceve Communio fiat solum sub specie panis, patet ex ordine Romano citato; ibi enim non solum habetur, in Parasceve non confici Sacramenta, sed etiam

communicari Sacerdotem, et populum sub specie panis tantum absque sanguine Domini: sanguinem etiam totum consumi jubet feria 3, et solum corpus Domini conservari pro Communione sequentis diei, quo Sacramenta non conficiuntur. Ex quo intelligimus in publico etiam coetu Ecclesiae usum fuisse unius speciei, idque ab annis plus mille.

Quinta ratio sumi potest ex consensu, et testimonio Ecclesiae posterioris. Nam constat ab annis plus octingentis fuisse usum in quibusdam Ecclesiis Communionis sub una specie, etiam in publico coetu fidelium, et extra diem Parasceves. Et simul constat Graecos nunquam hoc Latinis objeisse tanquam errorem, cum tamen alia multa objecerint, in quibus a nobis dissidebant. Ex quo intelligimus totam Ecclesiam tum Latinam, tum Graecam hunc usum ut licitum approbasse.

Fuisse autem hunc usum longo tempore in Ecclesiis quibusdam, testantur Concilia, Constantiense, sess. xiii. et Basiliense, sess. xxx. Deinde S. Thom. qui floruit ante annos 300, 3. par. quest. lxxx. art. 12. dicit eas Ecclesias recte facere, quae non communicant populum nisi sub una specie.

S. Bernardus qui ante annos 400 vixit, in Monasterio suo sub una specie Communionem praebat, ut aperte colligitur ex lib. i. cap. 41. vitae ipsius. Scribit enim Gulelmus Abbas S. Bernardi aequalis, in celebri quadam solemnitate, S. Bernardo Eucharistiam ministrante, accessisse inter alios Monachum quendam, quem ob certam culpam, idem sanctus vir accedere prohibuerat: verum, quia res occulta erat, datum illi etiam Eucharistiam, sed divino miraculo non potuisse Monachum illum Eucharistiam deglutire. Finitis autem solemnibus accessisse Monachum ad Abbatem, et aperto ore ostendisse, quid pateretur: et tum demum confessum, et absolutum, Sacramenta Domini liberrime ad viscerata trajecisse. Ex hoc exemplo manifeste apparet, solam speciem panis a sancto Bernardo dari solitam; nam speciem vini tandem in ore servare ille non potuisset.

Cardinalis Hosius in Dialogo de utraque specie ex historiis, et monumentis Polonicae Ecclesiae scribit, non posse colligi, fuisse unquam in Polonia usum utriusque speciei in communione populari: et inde suscipitur non sine causa Ecclesiam illam ab ipsa prima sua fundatione, id est, ab annis plus minus quingentis, recepisse usum unius speciei.

Beda qui ante annos 800 floruit, non ob-

scire indicat in Anglia ab initio prædicationis discipulorum S. Gregorii Papæ coepisse usum publicum unius speciei. Sic enim scribit lib. II. histor. cap. 5. de Regis ejusdam Christiani definiti pagani filii: « Cum, inquit, viderent Pontificem celebratis Missarum solemnibus Eucharistiam populo dare, dicebant; quare non et nobis porrige panem nitidum, quem et patri nostro dabas, et populo adhuc in Ecclesia dare non desistis? » Hæc illi, qui cum sæpius id repeterent, nunquam tamen ullam vini mentionem fecerunt.

Ordo Romanus, qui ut minimum ante annos octingentos editus fuit, cum ab Alcuino Caroli Magni præceptore, qui anno 800 florebat, citetur, apertissime indicat in Romana Ecclesia publicum usum fuisse unius tantum speciei. Nam in capite de ordine celebrandi Missam, significat in parvo calice sanguinem Domini consecrari solitum: deinde pro Communione populi ex eo parvo calice effundi modicum sanguinis Domini in magnum calicem vino, et aqua plenum, atque ex eo magno calice consuivisse populum bibere post corpus Domini sumptum. Et quia calix unus, quantumvis magnus, non sufficere poterat tantæ multitudini, verisimile est (quamvis ibi id non legatur) sæpius eundem calicem vino fuisse repletum. Porro calix ille magnus dicebatur calix sanguinis, quia consecratus erat contactu sanguinis Domini, non quod revera esset sanguis Domini: non enim ex contactu illo mutari potuit vinum in sanguinem.

Est autem conjectura valde magna etiam in aliis Ecclesiis, ubi dicebatur populus de calice bibere, non alium morem fuisse, quam Romæ. Nam intelligi plane non potest, quo pacto in Ecclesiis valde numerosis potuerit dari Communio toti populo ex calice veri sanguinis Domini. Neque enim unquam fuit usus consecrandi simul multos calices, ut patet ex epistola Gregorii III ad Bonifacium Episcopum Moguntinum, ubi reprehendit quosdam, qui contra morem Ecclesie plures calices in altari simul habebant. Neque fuit usus unquam consecrandi vinum in altari in calice aliquo vastissimo, qui tantum vini caperet, quantum populo universo sufficiat. Debuisset enim calix non adeo magnus esse, ut posset a Sacerdote elevari, et a Diacono huc, et illuc deferri. Neque inveniuntur ulli calices tam magni, cum tamen multi in multis Ecclesiis antiquissimi inveniuntur; ergo necesse fuit ut idem calix sæpius repletur inter ipsam Co-

nae actionem, ut modo facimus in distribuendo vino ad ablutioem. Certum autem est non potuisse in eadem actione repeti sæpius consecrationem: vinum igitur, non sanguis Domini populis dabatur. Adversarii quidem non laborant in hac re. Cum enim existiment nullam requiri consecrationem, sed hoc ipso corporis, et sanguinis Domini symbola esse panem, et vinum, quod in mensa ponuntur, et distribuuntur: facile possunt sæpius pocula replere, et hoc ipso Sacramenta juxta suum errorem conficere, sed veritas Catholica longe aliter se habet, ut ostendimus.

Sexta ratio sumi potest, ab incommodis, quæ sequerentur ex necessitate utriusque speciei: ex quo colligitur Christum sapientissimum omnium legislatorum nunquam fuisse ejusmodi præceptum positurum.

Primum incommodum est, impossibilitas implendi legem istam in iis locis, ubi sit populus valde numerosus, et unus tantum sacerdos, ut sæpe accidit in frequentissimis pagis: de qua re paulo ante diximus.

Secundum incommodum est, irreverentia sanctissimi Sacramenti. Semper enim Ecclesia diligentissime cavet, ne mica aliqua consecrati panis in terram caderet, ut supra probavimus ex Tertulliano, Origene, Cyrillo Hierosolymitano, Augustino, et aliis: major est autem irreverentia in effusione sanguinis, qui rursus colligi nequit, quam in casu panis, qui iterum colligi potest. Quare Joannes Chrysostomus in epist. ad Innocentium, inter maxima mala numerat, quod ex quodam militari tumultu intra Ecclesiam facto, sanguis Domini in militum vestimenta effunderetur. Fieri autem non potest, ut sanguis Domini ministraretur tantis populorum turbis, quantæ in Paschate ad Communionem accedunt, quin sæpius effundatur: præsertim cum multi sint senes, debiles, rustici, qui vix ad bibendum de manu alterius accommodare se norunt. In deportatione etiam ad egrotos, facillimum esset, ut vel effunderetur, vel ex illa agitatione turbidum, et ineptum ad bibendum fieret: quod non raro accidisse testantur exempla, quæ referuntur ab Ænea Sylvio in Dialogo de Communione sub utraque specie, et in Actis inter legatos Basilienses, et legatos Bohemorum in Egra oppido Germania, ubi communi consensu convenerant.

Neque ad hoc incommodum satisfaciunt adversarii, cum dicunt, Christum ista omnia prævidisse, et tamen non propterea deter-

ritum ab institutione Eucharistie sub duplici specie: et Ecclesiam veterem ista eadem expertam esse, et tamen, iis non obstantibus, ministrasse Communionem sub utraque specie. Nam Christus instituit quidem sub duplici specie, sed non jussit dari omnibus sub duplici. Ecclesia autem vetus ministrabat sub duplici specie, quando Christiani erant pauci, et præterea non omnes accipiebant utramque speciem, ut supra ostendimus. Crescente autem multitudine magis, et magis, apparuit incommodum, et sic paulatim desiit usus sub utraque, ut paulo post dicemus.

Tertium incommodum est, quod multi abhorrent a vino, et vel natura abstemii sunt, vel educatione, ut in calidis regionibus. Assuefiant enim pueri, et puella etiam nobiles aquæ potui, unde nulli postea etiam in matura ætate non possunt absque nausea vinum gustare. Quid ergo isti facturi sunt? abstinere a Communione perpetuo? ad id non licet per divinas leges.

Joannes Brentius hoc incommodo adductus in Apologia pro Confessione Wirtembergensis in 2. par. secunde pericopes, admittit abstemios posse sub una specie communicare, non obstante jure divino utramque speciem præcipiente. At ubi legit ipse a divino mandato generaliter posito excipi debere abstemios vel si Ecclesia Brentijus habet interpretandi jus divinum, ac declarandi in eo mandato non comprehendi abstemios, cur Ecclesia Catholica jus non habeat interpretandi idem jus divinum, ac declarandi in eo non comprehendi nisi sacerdotes sacrificantes?

Quartum incommodum est, penuria vini. Siquidem in multis regionibus vinum non crescit, et quod aliunde affertur, partim summo pretio emittitur, partim non diu conservatur: ex quo oporteret plurimos, aut nunquam, aut rarissime communicare, si non posset fieri Communio sub una specie. Certe in Japonia, adeo nulla est copia vini, ut vix ad sacra faciendam commode haberi possit. Et scribit Volaterranus lib. VII Geographia, ab Innocentio VIII, concessum Norvegiis, ut sine vino sacrificarent, quod vinum in Norvegia non crescat, et aliunde importatum continuo ace scat. Quod quidem Pontifex ille concessit, si tamen concessit, vel quod ejus sententia esset, non esse de jure divino, ut sacrificium in utraque specie

necessario confici debeat; quæ sententia suos habet patronos, ut Gabrielem lect. 84. in Canonem Missæ, et Joannem Majorem in IV. distinct. 13. quæst. 3. et alios quosdam; vel quod judicaverit, jus divinum ita interpretandum esse ut excipiantensus necessitatis. Etsi enim sacrificium est imperfectum sine utraque specie, tamen præstat imperfectum habere, quam nullum; præsertim cum duæ ille species, partes sacrificii sint integrantes potius, quam essentialia.

Denique hoc incommodum ipsis etiam adversariis adeo visum est magnum, ut Philippus Melancthon in lib. de usu integri Sacramenti, scripserit Ruthenos ob vini inopiam recte facturos, si pro vino uterentur *τῷ ὕδατι*, id est, aqua mellita, seu medone. Sed quis dedit Philippo auctoritatem mutandi Sacramentorum materiam?

Quanto sapientius Ecclesia Catholica non mutat Sacramentorum materias, sed incommodo illi medetur, unam speciem tantum populis ministrando; quod quidem Deo placere signis, et prodigiis aliquando demonstratum est. Scribit Alexander Alesius in IV. parte summae Theologicae, quæst. 11. memb. 2. art. 4. §. in nova editione, quosdam Monachos aliquando, apud quos usus erat unius speciei, coepisse utramque speciem postulare: sed interim accidisse, ut cum sacerdos inter sacrorum solemnia hostiam frangeret, totum patenæ concavum sanguine ex ipsa hostia profluente repletur. Quo significare voluit Deus frustra illos tumultuari pro calice sanguinis, cum omnia haberent in specie illa panis, quam de more solent capere.

CAPUT XXV.

Solvuntur objectiones ex Scriptura petite.

Restat nunc, ut ad argumenta adversariorum respondeamus, quæ illi partim ex Scripturis, partim ex Patribus, partim ex ratione desumunt. Primus Scripturæ locus est Joan. VI: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (1). Quem locum soli Bohemi objiciunt: Lutherani enim, et Calvinistæ non existimant Joan. VI. de Sacramento Eucharistie tractari.

(1) Joan. VI, 54.

Tres solutiones a Catholicis datae sunt. Prima est communis, quam etiam in i. lib. attigi, dum locum Joannis exponerem; vim hujus præcepti in re, quæ sumitur, non in modo sumendi consistere. Continent enim verba illa: *Nisi manducaveritis*, non simplex præceptum, sed medium, seu remedium conservandæ vitæ per Baptismum acceptæ, et consequenter præceptum, quia tenemur conservare vitam. Unde non obligant ista verba Catechumenos, quia nondum vitam per Baptismum acceperunt, quam conservare debeant; neque infantes baptizatos, quia non egent conservatione vitæ, cum eam non possint amittere sine usu rationis. Porro remedium conservandæ vitæ non consistit in speciebus panis, et vini, neque in modo manducandi, et bibendi, sed in sumptione corporis, et sanguinis Domini: quocumque enim modo illa sumantur, modo vere sumantur, sumentem nutriunt, et reficiunt. Caro enim Domini vere est cibus, et sanguis vere est potus: ad solam igitur sumptionem illa verba obligant, non ad modum sumendi. Sumuntur autem vere tam corpus quam sanguis sub qualibet specie; igitur præcepto satisfaciunt, qui sub una specie Sacramentum percipiunt. Accedit, quod ipse Dominus quod dixerat: *Nisi manducaveritis, et biberitis*, declaravit cum diceret: *Qui manducat me, vivet propter me* (1). Idem enim est manducare carnem Christi, et bibere sanguinem ejus; et totum Christum sumere: totum autem manducando suminus, ut ipse fatetur.

Quod si adversarii omnino convincerent, quod tamen non faciunt, vim præcepti consistere in modo manducandi et bibendi, et plane sub præcepti obligationem cadere sumptionem sub talivel tali specie, adhuc nihil obtinerent; tunc enim adhibenda esset secunda solutio, quæ ejusmodi est: in Scripturis sæpenuvero conjunctio, et accipitur pro disjunctiva; ut Aetorum in: *Argentum et aurum non est mihi*. Est enim sensus: *Argentum, vel aurum non est mihi; sive, neque argentum, neque aurum est mihi: non enim aliter recte S. Petrus docuisset, se pecuniariam elemosynam facere non potuisse*. Joan. xv: *Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent* (2). Sensus est: *Si neque venissem, neque locutus fuisset: sub intelligitur enim negatio præcedens, more*

Hebraicæ linguæ, quam aliquando interpretes imitantur. Hebraei enim ut plurimum simplicem conjunctionem ponunt, cum tamen subintelligant negationem præcedentem; ut Psalm. i. in Hebræo est: *Non surgunt impij in judicio, et peccatores in concilio justorum* (3). Cæterum, ut dixi, interpretes non raro imitantur phrasim Hebraicam: et hoc modo verba Domini Hebraice, vel Syriace a Domino pronuntiata, Joannes quidem Græce scripsit, sed phrasim Hebraicam servare potuit, ut hic sit sensus: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et nisi biberitis ejus sanguinem, id est, si neque manducaveritis, neque biberitis etc. vel, si non manducaveritis, aut non biberitis*. Esse autem hoc modo ista verba intelligenda, probatur ex verbis sequentibus. Nam Dominus paulo post addit: *Qui manducat me vivet propter me*. Et rursus ibidem: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Quæ sane falsa essent, si conjunctive, et non disjunctive intelligerentur illa verba: *Nisi manducaveritis, etc.*

Sed etiamsi adversarii has duas solutiones confutare possent, quod hactenus non fecerunt, et omnino convincerent, verba Domini intelligenda esse de modo manducandi, et bibendi, et conjunctim, non disjunctim: adhuc haberemus præsidium tertiæ solutionis. Multa enim præcepta sunt in Scripturis, quæ dantur universæ Ecclesie, sed implenda per aliquos, non per singulos: quod observandum esse monet B. Augustinus in explicatione Scripturarum, lib. iii. doctrinæ Christianæ, cap. 17. Tale est illud: *Crescite, et multiplicamini*; id enim dicitur humano generi, sic tamen, ut satis sit, si per aliquos species humana propagetur, et non cogatur omnes liberis procreandis operam dare. In hunc igitur modum possunt hæc verba explicari: *Nisi manducaveritis etc.* id est, nisi sint in Ecclesia aliqui, qui hoc Sacramentum sub utraque specie sumant, non habebitis vitam in vobis. Si enim nulli tales sint, consequenter nulli erunt, qui Sacramentum conficiant, nulli qui ministrent: atque ita peribit totus fructus saluberrimi Sacramenti. Sed de hoc loco satis dictum est.

Secundus locus, qui est plane Achilles

Lutheri, Bucerii, Philippi, Calvini, Kemnitii, Hamelmanni, et omnium aliorum, sunt illa verba Math. xxvi: *Bibite ex hoc omnes*; id enim edictum esse dicit Calvinus, æterni Dei, quo omnes coguntur ad utramque speciem Sacramenti percipiendam.

Respondeo: Hæc verba dicuntur solis Apostolis, qui tum ad mensam cum Christo sedebant. Id probo hac ratione: Particula, *omnes*, non semper in Scriptura accipitur universalissime pro omnibus certi alicujus generis, Alioqui illud Pauli: *Omnes querunt quæ sua sunt*, includeret etiam sanctissimos quosque, et illud: *Omnes peccaverunt*, Christum quoque comprehenderet; et illud: *Clamaverunt omnes, Crucifige eum*, et similia, in Apostolos Domini convenirent.

Videndum igitur est, an illud: *Bibite ex eo omnes*, universalissime capiatur, an pro aliquo certo genere. Et quidem universalissime, id est, pro omnibus hominibus capi non potest: nam sequeretur debere Sacramentum dari Turcis, Judæis, Ethnicis; et illi enim homines sunt. Oportet igitur pro certo genere hominum illud accipere: quæro igitur quod sit illud hominum genus. Si dixerint omnes viros, excluduntur femina: si omnes fideles, includuntur infantes, quos tamen etiam adversarii excludunt. Dicent, esse omnes fideles adultos. Sed in primis gratis hoc dicent; nec enim id facile probare poterunt. Deinde includuntur abstemii, quos tamen ipsi plerumque excipere solent. Denique repugnat Marcus apertissime, qui sic ait cap. xiv: *Et biberunt ex eo omnes*; ista enim verba respondent illis: *Bibite ex eo omnes*. Quare eodem modo accipitur, *omnes*, apud Mattheum, et apud Marcum. Apud Marcum autem non intelliguntur per *omnes* omnes fideles adulti: nec enim verum esset: *Biberunt ex eo omnes*; ergo nec apud Mattheum intelligi possunt omnes fideles adulti. Quod si forte dicant apud Marcum per, *omnes*, intelligi omnes fideles adultos, quia in Apostolis biberunt omnes: colligimus jam non obligari fideles ad calicem Domini bibendum, quia mandatum jam impleverunt; jam enim biberunt, ut eis fuerat imperatum.

Restat igitur, ut mandatum solis Apostolis datum fuerit. Id quod potest etiam confirmari ex circumstantiis totius illius loci Evangelistæ Matthei. Omnes enim clamant, hæc verba solis Apostolis dicta esse. *Convantibus, inquit, eis, Quid est, eis, nisi Apostolis? Sequitur: Accepit Jesus panem, et benedixit, ac*

fregit, deditque discipulis suis. Quibus discipulis dedit, nonne illis qui cum illo cenabant? Sequitur: *Et ait, Accipite, et comedite, hoc est corpus meum*. Certe illis dixit: *Accipite, et comedite*, quibus dedit comedendum; dedit autem Apostolis solis, ut jam ostendimus. Sequitur: *Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis*. Quibus illis? isdem, quibus dederat panem, id est, solis Apostolis. Sequitur: *Dicens, Bibite ex hoc omnes*. Quibus hoc dixit, nisi illis, quibus dedit calicem? nam dedit dicens. Dedit autem solis Apostolis; ergo solis Apostolis dixit. Sequitur: *Et hymno dicto exierunt in montem Oliveti, tunc dicit illis: Omnes vos scandalum patiemini in me etc.* Qui dixerunt hymnum cum Christo? qui exierunt in montem Oliveti? qui erant omnes illi scandalum passuri in illa nocte? nonne soli Apostoli? Clarissime igitur patet, verba illa ad solos Apostolos pertinere.

Sed videamus nunc quid afferant adversarii, ut probent illa dici ad omnes fideles. Lutherus in lib. de captiv. Babyl. cap. de Eucharistia tribus argumentis probat, illud: *Bibite ex hoc omnes*, non ad solos Apostolos dictum esse.

Primum est, quia non sine mysterio Dominus non dixit, *Manducate ex hoc omnes*; sicut dixit: *Bibite ex hoc omnes*; nimirum prævidebat futuros, qui dicerent, panem omnibus datum, calicem non item. Idem argumentum habet Calvinus id antidoto articulorum Parisiensium, art. 7.

Respondeo: Negamus, Christum non dixisse: *Manducate ex hoc omnes*. Tametsi enim id Evangelistæ non scripserint, Ecclesia tamen ex Apostolica traditione edocta, in sacro Canone Missæ disertis verbis ponit, Christum dixisse: *Manducate ex hoc omnes*. Quam partem Canonis refert etiam S. Ambrosius lib. iv. de Sacram. cap. 5. et post eum Pachasius in lib. de corpore Christi, cap. 15. Sed quid si etiam certo constaret, a Christo dictum non fuisse: *Manducate ex hoc omnes*, ut ab eo dictum fuisse constat: *Bibite ex hoc omnes*, quid inde adversarii nostri lucrarentur? omnino nihil: causa enim ejus diversitatis esset in promptu. Dominus enim panem fregit, et unicuique partem suam dedit, non autem dedit panem integrum, quem inter se dividerent, ideo non fuisset necesse dicere: *Manducate ex hoc omnes*. At calicem unum et eundem dedit, ut ex eodem biberent omnes; dixit igitur: *Bibite*

(1) Joan. vi, 58. — (2) Act. iii, 6; Joan. xv, 22. — (3) Psalm. i, 5.

ex hoc omnes, ut intelligeret primus, non totam sibi exhauriendum, sed tantum relinquendum, quod omnibus sufficeret.

Secundum argumentum. Iisdem dictum est: *Manducate*, quibus dictum est: *Bibite*. Vel igitur totum Sacramentum datum est solis presbyteris, vel simul etiam laicis. Si laicis etiam, ergo omnibus dictum est: *Manducate* et *bibite*. Si solis presbyteris, ergo non licet laicis dare ullam partem Sacramenti, nec eis dictum erit, *Manducate*; non enim temere dandum est, cui Christus prima institutione non dedit. De hac ratione ita gloriatur Lutherus: «Ego, inquit, fateor, ista me ratione mihi invicta superatum, nec legisse, nec audivisse, nec invenisse, quod contra dicam.»

Respondeo: Christus prima illa institutione, Apostolis solis dedit totum Sacramentum ut ante probatum est. Nec tamen valet illa Lutheri consequentia; Christus non dedit laicis, ergo non potest dari a nobis. Nam etsi non dedit, non tamen prohibuit dari: et alibi iussit etiam dari, cum ait: *Hoc facite*, de quo loco postea dicemus.

Tertium argumentum Christus dixit: *Hic est sanguis meus, qui pro vobis, et pro multis effundetur* (1). Hic clarissime vides, sanguinem dari omnibus, pro quorum peccatis fusus est. Quis autem audeat dicere pro laicis non esse fusum? ergo omnibus datur, et omnibus dicitur: *Bibite*. De hoc argumento sic Lutherus triumphat: «Hoc, inquit, maxime omnium urget, penitusque me concludit.»

Respondeo: Argumentum hoc vere concludit non pro Luthero, sed contra ipsum. Nam si sanguis Domini dandus esset omnibus, pro quibus fusus est, dandus esset omnibus omnino hominibus, etiam Turcis, Judaeis, Ethnicis, et quibuscumque impiis. Sanguis enim ille pro omnibus fusus est, ut Scripturae passim tradunt, Coloss. 1., I Corinth. xv., I Joan. 1., et alibi.

Philippus in Confess. August. in artic. de utraque specie, probat illud: *Bibite ex hoc omnes*, dictum esse non solum Apostolis, sed etiam aliis, quia Ecclesia Corinthiorum a Paulo, qui a Domino edoctus fuerat, instituta utraque specie utebatur.

Respondeo: Argumentum est nimis infirmum. Ecclesia enim Corinthiorum utebatur utraque specie, quia Paulus, vel Domini

exemplo, vel aliunde ostendit, et tradidit, licitam esse Communionem sub utraque specie. Sed nec Paulus citavit illud mandatum: *Bibite ex hoc omnes*; nec ullo verbo docuit, esse necessariam omnibus Communionem sub utraque specie.

Joannes Calvinus lib. iv. Institut. cap. 17. §48. 49. et 50. antequam solutionem nostram refellat, ita praefatur: «Alterum, inquit, effugium est, solos Apostolos in hujus Coenae participationem a Christo admissos, quos jam in sacrificiorum ordinem allegerat, et cooptaverat. Velim tamen mihi ad quinque postulata respondeant: quibus elabi non poterant, quin facile cum suis mendacis revincantur.» Hæc ille. Sed nec postulata illa quinque aliquid momenti habent ad refellendum id quod asserimus.

Primum postulatum est: «Quo oraculo revelata sit nobis ea solutio.» Respondeo: Oraculo Spiritus sancti per Scripturam Matthæi, et Marci, ut supra ostendimus.

Secundum: «Cur meliore illo sæculo ab Apostolis ad mille usque annos postea sine exceptione omnes fiebant utriusque symboli participes? Ignorabatne vetus Ecclesia, quos Christus convivas ad cenam suam admisisset?» Respondeo: Fallissimum est, quod Calvinus assumit; jam enim ostendimus in Communione domestica, et agrotorum, et laica clericorum, et in ipso etiam publico cœtu in templis sub una specie fuisse communicatum in antiquissima Ecclesia. Deinde si esset verum, quod ipse assumit, non propterea sequeretur verba illa: *Bibite ex hoc omnes*, dicta esse aliis, quam Apostolis. Nam Ecclesia uti potuit utraque specie, quia Dominus id non prohibuit, etiamsi non jussit.

Tertium postulatum: «Cur de pane simpliciter dixit, ut ederent, de calice, ut omnes biberent?» Quartum: si Dominus solis Apostolis, ut sacerdotibus Sacramentum dedit, quo jure datur nunc, vel ex parte, laicis? Ad hæc responsum est Paulo ante; sunt enim hæc Lutheri argumenta, primum et secundum.

Ultimum postulatum: «An mentiebatur Paulus, cum dicebat Corinthiis se accepisse a Domino, quod illis traderat? Nam postea traditionem declarat, ut omnes promiscue utraque symbolo communicarent.» Respondeo: Apostolus nequaquam mentiebatur:

sed plane mentitur Calvinus, dum ei tribuit, quod ipse non dicit. Non enim Paulus ita declarat traditionem Domini, ut dicat decere omnes divino mandato sub utraque specie communicare. Sed de loco Pauli infra plura dicemus; et jam aliquid diximus in solutione argumenti Philippi.

Martinus Kemnitius loco cit. in Exam. pag. 635. addit hoc argumentum, quod more suo verbosissime persequitur. Christus dixit: *Accipite, edite, bibite*; sed priora duo Synodus Tridentina vult ad laicos etiam pertinere; ergo et tertium illud, *Bibite*, ad laicos pertinet: nulla enim assignari potest causa diversitatis.

Respondeo: Removeantur meandacia, et argumentum per se corruet. Nusquam enim Synodus Tridentina scriptum reliquit, illa verba: *Accipite, edite*, ad laicos pertinere; illud autem, *Bibite*, non pertinere. Concilium id solum docet, non teneri eos, qui Sacramentum non conficiant, sive laici sint, sive sacerdotes, jure divino ad utramque speciem; cur autem qui conficiunt, ad utramque speciem teneantur, ratio est, quia sacrificium integrum esse, et integre consumi debet.

Hermannus Hamelmannus in lib. de utraque specie par. 2. duo argumenta profert, præter argumenta Lutheri. Primum est: Si solis Apostolis dictum esset: *Bibite ex hoc omnes*; ergo soli Episcopi communicare deberent sub utraque; illi enim soli Apostolis succedunt. Respondeo: Etiam Sacerdotes succedunt Apostolis quatenus ad illos etiam pertinet præceptum conficiendæ Eucharistiæ, quod datum fuit Apostolis per illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quare Sacerdotes etiam, propter perfectionem Sacramenti, tenentur sumere utramque speciem cum conficiunt Eucharistiam.

Secundum argumentum Hamelmanni. Dominus ait. Marc. xiii: *Quod vobis dico, omnibus dico* (1); ergo illud: *Bibite ex hoc*, dictum Apostolis, omnibus dictum esse censendum est. Respondeo: Marcus non absolute, et simpliciter posuit: *Quod vobis dico, omnibus dico*, sed addidit, *Vigilate*. Id ergo omnibus dictum est, ut vigelemus, et ad iudicium præparemur, de quo in eo loco Dominus conclamationatus fuerat, et multa omnibus utilia dixerat. Alioquin si omnia quæ dicta sunt Apostolis, ad omnes pertinerent, oporteret omnes

ire per mundum universum, et prædicare Evangelium omni creature, et alia id genus, quæ nemo sanæ mentis concederet. Atque hæc de primario adversariorum fundamento.

Tertium testimonium Scripturæ est illud Lucae: *Hoc facite*; jubet enim Dominus, ut faciant, quod ipse fecit. Ipse autem tria fecit: consecravit, sumpsit, et distribuit omnibus presentibus utramque speciem: debent igitur Apostoli, et qui eis succedunt, non tantum consecrare et sumere, sed etiam omnibus presentibus dare speciem utramque. Et confirmatur argumentum ex illa particula: *Similiter et calicem*. Nam ista particula (ut Kemnitius diligenter observari jubet pag. 333 et 335). Significat eandem esse rationem panis, et calicis; et sicut Dominus accepit, et dedit panem, et dixit: *Hoc facite*; ita quoque similiter accepisse et dedisse calicem, et dixisse, *Hoc facite*.

Respondeo: Mirabilis est providentia Dei in sanctis literis: nam ut non haberent hæretici justam excusationem, sustulit eis omnem tergiversandi occasionem. Nam Lucas illud *Hoc facite*, posuit post datum Sacramentum sub specie panis, post datum autem calicem illud non repetivit, ut intelligeremus jusuisse Dominum, ut sub specie panis omnibus distribueretur Sacramentum; sub specie autem vini non item.

Nec quidquam momenti habet illud, *similiter*, quod tantopere Kemnitius urget: nam non refert illud, *similiter*, nisi acceptionem; est enim sensus, similiter postquam conavit accepit calicem. Quod autem non referat omnia, quæ Christus fecit circa panem, ut vellet Kemnitius, patet, quia Christus panem non solum accepit, et benedixit, et dedit, sed etiam fregit, et fractum divisit inter accumbentes: calicem autem non fregit, nec divisit ipse discumbentibus, sed dedit integrum, ut unus alteri porrigeret. Præterea Paulus I Corinth. xi. cum habeat eandem particulam, *similiter*, non tamen habet, *dedit*, sed solum, *accepit*. Non igitur illud, *similiter* referri potest ad verbum, *dedit*. Quod autem non referat illud mandatum, *Hoc facite*, perspicuum est ex ipso contextu; sic enim legimus: *Similiter et calicem, postquam conavit, dicens: Hic calix, etc.* Ubi deest subintelligi verbum, cum quo bene cohereret ille accusativus, *calicem*; tale autem verbum non est,

(1) Matth. XXVI. 28.

(1) Marc. XIII. 37.

Hoc facite. Quæ enim esset hæc oratio, Similiter et calicem hoc facite? Sententia ergo illa est, quam diximus: *Similiter et calicem accipit dicens, etc.*

Quartum testimonium Scripturæ est in verbis illi B. Pauli. I Corinth. xi. *Ego accipi a Domino, quod et tradidi vobis, etc.* (1). Traditio Apostolica sine dubio omnes obligat: tradidit autem Paulus omnibus utramque speciem esse sumendam. Et præterea Paulus tam post speciem panis, quam post speciem vini repetit Domini mandatum: *Hoc facite.* Et denique postea adjungit: *De pane illo edat, et de calice bibat.* In hoc argumento mire sibi placent adversarii. Lutherus in lib. de captiv. Babylon. cap. de Eucharistia: « Ultimo, inquit, stat invictus Paulus, omnium obstruens ora, etc. » Et infra: « Non dicit, inquit, permisi vobis. » Et infra: « Tradidisse est præcepisse. » Et in libro contra Angliæ Regem: « Hoc argumentum, inquit, dixit assertori Sacramentorum, Noli me tangere. »

Respondeo: In ultimis verbis nulla est difficultas; illud enim: *De pane illo edat, etc.* sequitur post ea verba: *Probet seipsum homo, et sic de pane illo, etc.* Quibus verbis non jubet Apostolus, ut fideles edant panem, vel calicem bibant absolute; sed modum præscribit, quo uti debent, si edere, et bibere velint utiliter.

Porro illa verba: *Ego tradidi vobis*, in nullo auctore significarunt unquam. Ego præcepi, seu imperavi. Et deinde, quam esset pulchra illa verborum Pauli connexio, si ita efferretur: Ego tradidi vobis, id est, mandavi, quoniam Dominus Jesus, in qua nocte tradebatur? Et illud I Corinth. xv: *Tradidi vobis, quoniam Christus mortuus est* (2), quam pulchre hoc modo interpretaremur: Præcepi vobis, quod Christus mortuus est? Adde, quod Kemnitius in 2. par. Exam. pag. 344. non est veritus Prophetæ Germanico Lutheri in faciem resistere. Scripsit enim illud *tradidi*, non significare Præcepi, cujus tamen contrarium, ut supra citavimus, Lutherus dixerat.

Sed tamen alio modo ex eodem verbo Kemnitius argumentatur, et ut ipse dicit, pulcherrimum conficit argumentum. Paulus enim cum ait, *tradidi*, non *præcepit*; non enim ausus fuit in usu Sacramentorum aliquid præcipere, sed tradidit Christi præceptum. Et ne putemus eum tradere præceptum

solis presbyteris, qui erant Corinthi, in principio epistolæ dicit se scribere omnibus qui erant Corinthi; imo etiam omnibus aliis Christianis. Nam addidit: *Cum omnibus qui invocant Nomen Domini nostri Jesu Christi.*

Sed hæc omnia falsa, frivola, et ineptissima sunt. Nam in primis falsum est, Paulum tradidisse præceptum Christi de utraque specie sumenda. Quid enim tradiderit, explicat, cum ait: *Quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accipit panem, etc.* Ubi videmus tradi historiam de institutione Sacramenti, non autem præceptum de utraque specie sumenda.

Deinde falsum est, Paulum nihil fuisse ausum præcipere circa usum tanti Sacramenti; illud enim: *Probet seipsum homo*, præceptum Pauli est, nec enim in Evangelio legitur. Et illa: *Cum convenitis invicem expectate; et, Qui esurit, domi manducet*, ejusdem Apostoli sunt: qui etiam plura se ordinaturum asserit, cum ait: *Cætera cum venero disponam.* Quare Augustinus epistol. 118. Apostolorum præceptum esse dicit, ut hoc Sacramentum a jejuniis smatur.

Postremo falsum est, epistolam ad Corinthios scriptam esse ad omnes fideles, ita ut omnia, quæ ibi habentur, ad omnes pertineant. Nam enim ad omnes pertinet: *Audite inter vos fornicatio, qualis nec inter Gentem?* et: *Alius dicit: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cepha?* Porro illud in inscriptione: *Cum omnibus qui invocant nomen Domini*, (3) non significat scribi epistolam ad omnes, sed significat scribi ad Corinthios, quibus Apostolus præcat pacem, et gratiam cum omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi. Nec tamen negamus, quin epistola illa aliquo modo ad omnes pertineat; doctrina enim, quæ ibi traditur, communis est omnibus; sed non ideo omnia, quæ ibi dicuntur, ad omnes pertinent, ac si ad omnes scripta essent.

Jam vero illud, *Hoc facite*, quod in hæc epistola bis ponitur, nihil causæ nostræ officit. Nam post panis consecrationem absolute ponitur: *Hoc facite in meam commemorationem*; post calicem autem idem repetitur sed cum conditione, *Hoc, inquit, facite quotiescumque bibetis.* Et certe non sine causa Spiritus sanctus modum loquendi mutavit. Non significant igitur hæc verba posteriora ut calix debeat dari, vel sumi necessario, sed

modum præseribunt, ut si id fiat, fiat in memoriam Dominicæ passionis.

Quæritur a Doctoribus, quid proprie demonstret illud, *Hoc cum Dominus ait: Hoc facite*; an demonstret id quod Dominus egit, id est, consecrationem, et distributionem, an quod egerunt discipuli, id est, manducationem, et bibitionem, an utrumque simul. Sed ad rem nostram id non refert, quando constet illud præceptum non dari absolute, nisi de una specie.

Videtur tamen sententia Joannis a Lovanio valde probabilis, qui docet, verba Domini apud Lucam, ad omnia referri, id est, ad id, quod fecit Christus, et id, quod egerunt Apostoli, ut sensus sit: Id quod nunc agimus, ego dum consecro et porrigo, et vos dum accipitis, et comeditis, frequentate deinceps usque ad mundi consummationem. Proferi enim prædictus auctor veteres Patres, qui illa verba modo referant ad Christi actionem, ut Cyprianum epist. 3. lib. 11. et Damascenum lib. 1v. de fide, c. 14. modo ad actionem discipulorum, ut Basilium lib. regularium moralium, regul. 21. et Cyrillum Alexandrinum lib. xii. in Joan. c. 58. Paulum autem idem auctor docet referre potissimum illa verba ad actionem discipulorum, id quod ex verbis sequentibus colligitur. *Quotiescumque enim, inquit, manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis* (1). Et præterea idem planum fieri potest ex Instituto, et proposito B. Pauli. Nam Apostolus eo loco emendabat errorem Corinthiorum, Corinthi autem non errabant in consecratione, sed in sumptione, quia non debita cum reverentia sumebant: quare accommodat ea verba ad suum usum, ac docet, Christum præcepisse, ut actio cœnæ celebraretur in memoriam passionis, et ideo attente, et reverenter sumenda esse tanta mysteria.

CAPUT XXVI.

Refelluntur objectiones ex Patribus.

Multa loca ex Patribus adversarii citant; quæ dualis de causis parum, aut nihil eis prodesse possunt. Primo, quia iisdem Patribus (ut Joannes a Lovanio recte monuit) in

rebus gravioribus nihil credunt. Major pars eorum Patrum aperissime docet transubstantiationem panis in carnem vi consecrationis, quam tamen adversarii magno consensu rejiciunt, et cum citantur a nobis Patres, ipsi ad solum verbum Dei provocant, Patribus omnibus contemptis. Secundo, quia revera Patres bene intellecti nihil eorum habent, quæ ipsi illis tribuunt. Nec tamen mirandum esset, si aliquis eorum obscurius loqueretur, cum tempore ipsorum non fuerit ista questio introducta, sitne utraque species necessario sumenda.

Percurramus Patres, quos illi citant, ordine temporum, quod floruerunt. Ignatius in epist. ad Philadelphenses: « Unus est, inquit, panis omnibus contractus, unum poculum omnibus distributum. »

Respondeo primum: In Latinis codicibus, non habetur unus calix omnibus distributus, sed unus calix totius Ecclesie. Est enim communis calix, quia pro omnibus offertur Deo. Neque multum fidendum est Græcis codicibus, quos Kemnitius magni facit: multi sunt enim in eis errores, ut quis facile animadverteret, qui conferret eos codices Græcos, qui nunc exstant, cum testimoniis Ignatii, quæ citantur ab Athanasio in epistol. ad Epictetum, et a Theodoro in Dialogis contra Eutychianos. Adde, quod ipsi Magdeburgenses, Cent. 2. cap. 4. art. de Eucharistia, citant hunc locum Ignatii, ut nos habemus.

Secundo respondeo: Ignatium in illis verbis, etiam ut a Kemnitio citantur, facere vim in unitate calicis, non in universalitate bibentium. Docet enim unum esse calicem, non autem debere, vel etiam solere ab omnibus sumi; ut hic sit sensus: Cum in Ecclesia aliqui sumunt Eucharistiam sub specie panis, omnes illi unum panem sumunt, non multos; et cum aliqui sumunt sub specie vini, unus calix omnibus illis distribuitur, non multi. Unde ibidem ait: « Una est caro, unus est sanguis, unus panis, unum poculum, unus Christus, unum Baptisma, una Ecclesia, etc. »

Tertio denique addere possumus, ad summum quantumvis exprimentur ista verba, nihil aliud ex eis elici posse, nisi fuisse usum illo tempore, cum pauci erant, Christiani aut omnibus daretur potus calicis. Sed hoc exemplum est, non præceptum.

Secundo loco Justinum proferunt: « Ju-

(1) I Cor. XI. — (2) I Cor. XV, 3. — (3) I Cor. V. 1; III, 4; I, 2.

(4) I Cor. XI, 26.